

"Vaig fer caure la paret del silenci"

El bisbe László Tökes va encapçalar l'any 1989 una revolta pacífica contra Ceausescu en defensa dels drets de la minoria hongaresa. Avui, des de la presidència honorífica de l'Aliança Hongaresa Democràtica de Romania, lluita per l'autogovern dels magiars.

Quinze de desembre de 1989. Avui expira el termini perquè László Tökes, capellà dissident d'una petita església de Timisoara, abandoni la parroquia. El règim de Nicolae Ceausescu l'ha condemnat a un exili forçós a l'interior de Romania perquè es va convertir en una figura massa important de la resistència de la comunitat nacional hongaresa contra el projecte unificador del Conducator. Al vespre, uns dos-cents fidels es concentren als voltants de casa seva per evitar l'expulsió. L'endemà, també els romanesos fan pinya al costat de la seva comunitat. El seu gest aviat es transforma en una manifestació multitudinària contra una dictadura que manté el país atrapat entre la por i la misèria. La Securitate perd el control a Timisoara i es produeix la primera matança en una Europa central que viu un procés de reformes i de transformacions polítiques molt dràstic. Els fets es repeteixen aquella mateixa setmana, no tan solament als carrers de Timisoara, sinó també a Sibiu i a Bucarest. És el principi de la fi de Nicolae Ceausescu i d'una de les èpoques més negres de la història romanesa.

Però què representava László Tökes per a aquell govern? "Els esdeveniments de Timisoara no es poden reduir a una sola persona. No sóc cap heroi solitari. És tota una societat eclesiàstica que es troba ella mateixa i que, en una acció espontània, diu que no al poder imposat. Aquí comença tot; àdhuc els romanesos, que ens van fer costat, i que són de religió ortodoxa, ho reconeixen. Les protestes d'una parròquia es van amplificar i van tenir ressò en les altres comunitats. Però la nostra era, primer de tot, una protesta contra un poder eclesiàstic que després es va convertir en un moviment contra tota mena de poder. Jo tenia l'església reformista al meu costat, i aprofitava els

meus sermons per recollir frases i paràgrafs dels profetes aplicables a la nostra situació i, a més, vaig fer caure la paret del silenci. En aquella societat romanesa totalment tancada, d'on no es podia escapar ni gota d'informació, vaig aconseguir d'explicar la realitat. D'abril a desembre del 1989 vaig poder tenir contacte

amb mitjans de comunicació de l'estranger i predicar al món la nostra situació. El meu no era un cas aïllat. Es trobava en la línia de tots els dissidents que lluitaven pels drets humans i per les llibertats en general contra l'opressor, com feien també, per exemple, dues persones molt importants en aquell moment: Doina Cornea i Mircea Dinescu".

La dècada dels 90 s'obre a Romania amb l'esperança que la mort del dictador representaria també la fi del que ell havia anomenat el "Pla de Sistematització" i que consistia a destruir milers de pobles per crear un nou país, homogeni i sense minories, totalment sota el seu control. Amb la destrucció de les velles poblacions transsilvanies podia dispersar els camperols magiars per tota la geografia romanesa, des d'on els costaria molt mantenir la llengua, la cultura i la consciència nacional. "Es pot considerar el comunisme —explica el bisbe László Tökes—, com sistema que esclafa totes les minories nacionals. Els col·legis hongaresos eren romanescitzats, hi

havia una assimilació obligada, una política d'un alt grau d'assentaments forçats. Tenien dues eines principals per a dur-los a terme: n'era una la urbanització: pujar ciutats i fer morir els pobles; i una altra, el moviment industrialitzador que portava romanesos de l'altra banda dels Carpats a Transsilvània. Amb això, durant cinquanta anys de comunisme —vint-i-quatre sota el govern de Ceausescu—, la presència romanesa a Transsilvània ha passat de 2,8 milions de persones a

"El govern d'Iliescu era de comunistes reformistes, però també de contrarevolucionaris, que m'odiaven perquè era hongarès i havia estat a Timisoara. Es van apropiar de la revolució, van provar de desacreditar-me, i em van acusar d'oportunista."

6; a la capital –precisa–, que abans era completament hongaresa, ara som una minoria del 20%: una inversió de percentatges que s'ha esdevingut en tot el territori transsilvà, i que ha empitjorat amb la fugida de molts ciutadans. Mig segle que ha estat una tragèdia per a totes les minories, també per a jueus i alemanys. Ceausescu venia jueus a Israel i alemanys a Alemanya; només en canvi de dòlars els deixava sortir. L'any 89 hi havia una esperança, que això canviés, però Iliescu va tornar a la política del Conducator. Tots dos tenien la mateixa ambició, el mateix projecte i ideologia que Franco ací: volien un estat uninacional”.

Una lluita pacífica pels drets col·lectius. László Tökes és president honorífic de l'Aliança Hongaresa Democràtica de Romania, l'organització política més important de les minories hongareses, una entitat que agrupa sis-cents mil membres i que ell diu que és una mena de règim autònom, que podria realitzar l'autogovern dels hongaresos. “El nostre principal objectiu és de reformar la constitució del 1991, que encara diu en el primer punt que Romania és un estat uninacional; deixar de ser una minoria i passar a esdevenir una nació constituïda”. El principal obstacle, assegura, és que el govern romanès no els reconeix els drets col·lectius. Durant set anys han maldat per convocar una taula rodona perquè hongaresos i romanesos dialoguin sobre problemes comuns, però no els accepten com a interlocutors. “Accepten el nostres drets individuals, però no el dret col·lectiu hongarès. L'Aliança Hongaresa Democràtica s'ha de considerar alguna cosa més que un partit com els altres, com una associació paraigua que recull tots els drets i necessitats de la nostra minoria. Seguim el model d'estructura estatal: tenim un Parlament, un consell de representants de les minories, però res no és oficial. Si fóssim autònoms, podríem decidir les qüestions que ens afecten directament. No ens volem separar de Romania, però sí que volem prendre les decisions en el nostre territori”.

Pel bisbe Tökes, una persona que considera que la vida política és una part de la vida pastoral i que diu que fa servir només les eines polítiques per ajudar la seva societat, és molt important que tothom sàpiga que la minoria hongaresa sempre ha lluitat amb eines de pau: “Mai no hem fet servir el terrorisme ni violència de cap mena”. Els resultats de la lluita de pau –insisteix–, no es veuen, i això és una taca de vergonya per a Europa, que només s'interessa pels llocs on corre la sang, i no per les lluites pacífiques. Potser hi ha una minoria a Transsilvània que vol la separació, però també Franco va acusar Catalunya i el País Basc de separatisme, quan jo sé que pel que lluitaven era pels seus propis drets, així individuals com col·lectius. Ni nosaltres hem volgut mai separar-nos de Romania, ni hi ha poders hongaresos que vulguin que ens tornem a connectar amb Hongria. Primerament, perquè Transsilvània ha estat romanèsitzada, i no podem aportar sis milions de romanesos a Hongria, com tampoc no es pot imposar un canvi de fronteres que no seria cap solució. Nosaltres tenim molta confiança en una bona i gran Europa, i busquem una resposta en els models

europaus. I l'hem trobada a Finlàndia, amb l'autonomia sueca; a Itàlia, amb el Tirol del Sud; amb els alemanys de Bèlgica o amb l'Espanya de les autonomies. Per això coincidim molt amb la ideologia catalana, perquè el nostre desig d'autodefinició és el mateix”.

László Tökes confia que després de les últimes eleccions democràtiques de Romania hi haurà possibilitats de canvi. “Els partits que ara són al poder també han demostrat que són d'ideologia molt nacionalista, la constitució continua sense canvis, no ens han tomat les escoles, ni les institucions, ni els edificis de l'església reformista que foren confiscats, ni sembla que hi hagi voluntat política perquè això arribi. A més, volen silenciar el problema, de cara a Europa i als Estats Units, i nosaltres els volem dir que no busquin una pau que només sigui aparent, que no es pot oblidar la qüestió de tres milions i mig d'hongaresos que viuen fora de les fronteres d'Hongria. Però tenim una major esperança: tots dos pobles s'entenen, encara que sempre hi hagi una mena de crispació dels romanesos envers els hongaresos, i el govern de Constantinescu ha promès que canviaria la situació. Confiam que tingui paraula. Quan va començar la revolta de Timisoara, tots els ciutadans: romanesos, hongaresos, alemanys... anaven units. És amb aquesta ideologia que s'ha de dur a terme la pacificació. Però, pacificació i justícia van junts”.

László Tökes. Ha rebut el guardó internacional CIEMEN 1996 perquè ha estat una persona decisiva en la democratització i reconciliació nacional del seu país.

Virgínia Arqué